

Kayıp ve Kaçak Oyunlarının Ardı Arkası Kesilmiyor...

AKP'DEN ADRESE TESLİM YASA ARAYIŞI

EMO Basın- TBMM'de görüşülmeye başlanan, bir grup AKP milletvekili tarafından 23 Ocak 2015 tarihinde verilen 2/2616 numaralı yeni bir Torba Yasa Teklifi ile "kayıp ve kaçak oranı yüksek bölgeler için Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nun (EPDK) diğer bölgelerden farklı düzenlemeler yapması" gibi ucu açık, keyfi bir düzenleme getirilmek istenmektedir. Böylesi muğlak ve geniş yetki verilmesi yasama yetkisinin de devri anlamına gelmektedir. Yani AKP'ye yakın ya da elektrik kesintileri gibi yollarla AKP ile siyasal-ekonomik pazarlıkları da kapsayan "havuç-sopa" ilişkisi yürüten belli bazı dağıtım şirketlerine özel düzenleme yapılmak istenmektedir.

Kayıp ve Kaçakta Yetkisizlik İtirafı

Ayrıca yine bu yasa teklifiyle, kayıp ve kaçak gerçekleşmeleri dikkate alınarak yeniden kayıp ve kaçak hedef oranlarının belirlenmesinin söz konusu olacağı, buna da yasal dayanak yaratılmak istendiği anlaşılmaktadır. Bu durumda "Bugüne kadar yapılan kayıp ve kaçak hedef oranlarının değişiklikleri hangi yasal mevzuata dayandırılmıştır?" sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu yasa teklifi, bugüne kadar EPDK'nın kayıp ve kaçak hedef oranlarını revize ederken, yasal dayanağı olmayan keyfi bir süreç işletildiğinin göstergesidir.

Özelleştirme İhaleleri Sakatlandı

Hedef kayıp ve kaçak oranlarının değiştirilmesi, özelleştirme ihalelerinin koşullarını sonradan değiştirmek anlamına gelmektedir. Yani ihalelerdeki şeffaflığı yok eden, ihaleyi sakatlayan bir uygulama yapılmaktadır.

İçerden Bilgi Sızdırmaya Dayalı Manipülasyon

Ocak ayında bazı elektrik dağıtım bölgelerinde çok sayıda yurttaşın şikayetine neden olan elektrik tüketimlerinin mevcut uygulamadaki 1 aylık süre aşarak 2015 yılına sarkıtılarak faturalandırılması ve kullanıcıların yüksek tutarlarla mağdur edilmesinin altında da bu yasal düzenleme arayışının yattığı anlaşılmaktadır. Borsada "insider trading" denilen içerden bilgi sızdırma suçu enerji alanında işlenmektedir. Nitekim EPDK Başkanı Mustafa Yılmaz'ın "Bu tür manipülasyonlar bekliyorduk" açıklaması da bunu göstermektedir. Yani şirketler böyle bir düzenleme yapılacağı bilgisini alarak, faturaları 2015 yılına sarkıtarak; baz alınacak 2014 yılı kayıp ve kaçak oranlarını yüksek göstermek üzere muhasebe oyununa başvurmuşlardır. Yine EPDK Başkanı'nın "Bu tür manipülatif girişimleri bekliyorduk. Hazırlydık. 12 değil, 11 aya böleriz" formü-

lü de muhasebe oyununu ortadan kaldırmaya yetmemektedir. Çünkü 2014 sonu ve 2015 başında yurttaşlara 2 aylık fatura kesilmesine dayanan muhasebe oyunu yalnızca tek taraflı değil çift yönlü şirketlerin kasasına çalışabilecek işleyişe sahip görünmektedir.

Revize Olmadı, Faturayı Sarkıtma Oyunu

2014 yılı kayıp ve kaçak hedeflerini tutturamayan şirketler, Aralık ayına ait kayıp ve kaçak miktarını 2015 yılına sarkıtarak, kasalarından çıkacak olan kayıp ve kaçak cezasından kurtulacaklardır mı? Kaldı ki tüm bu manipülatif girişimlere karşı önlemler alınsa dahi bu muhasebe oyunlarına göz mü yumulacaktır? Yurttaşların mağduriyeti nasıl giderilecektir?

Ne yazık ki enerji alanı yapılan özelleştirmeler ve piyasalaştırma süreciyle şirketlerin muhasebe oyunlarından, manipülasyonlara, spekülasyonlara, şalter indirmelere, elektrik kesmelere kadar uzanan orman kanunlarının geçerli olduğu bir alan haline getirilmiştir ve bunun faturası da halka kesilmektedir. Kar elde etme üzerinden kurulan mantıkla, kayıp ve kaçakla mücadeleden de uzaklaşmış, şirketlerin karlılığı asıl hedef olmuştur. Sözde özelleştirme sürecinde iddia edilen hedeflenen kayıp ve kaçak oranını tutturamayan şirketlerin aradaki farkı ceza olarak kendi kasasından ödemek zorunda kalmasına dayalı ceza yöntemi "sürekli hedeflerin revize edilmesiyle" ortadan kaldırılmış, şirketlerin cezası yurttaşlara yöneltilmiştir.

Ceza Kullanıcıya Yıkılmaz

Hükümet tarafından Meclis'e 28 Ocak tarihinde gönderilen yeni bir yasa tasarısıyla da Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun yurttaşlardan alınmasını hukuksuz bulduğu kayıp ve kaçak bedellerinin "maliyet unsuru" olarak faturalara yansıtılması yasallaştırılmak istenmektedir. Ayrıca EPDK'nın hedef oranlarının tespiti ve değiştirilmesi ile oluşacak maliyetin faturalara yansıtılması konusunda yetkilendirilmesi söz konusudur. Tasarıya göre, yargı kararıyla kayıp ve kaçak bedellerini geri alan tüketicilere yapılan ödemeler de mahkeme masrafları dahil olmak üzere yeniden tüm yurttaşlara yansıtılacak.

Yurttaşların yargı yoluyla haklarını aramasının önü ise tüketici mahkemelerinin yetkisinin "EPDK düzenleyici işlemlerine uygunluk" kriteriyle sınırlandırılarak kapatılmak isteniyor. Ancak idari kararların da yargı denetimine tabi olduğu unutulmamalıdır. Öncelikle kamu elindeyken kayıp ve kaçığın kullanıcılardan tahsil edilmesi kararı "vergi

salma” gibi siyasi bir karar olarak kabul edilebilir. Ancak serbest piyasada hırsızlığın bedelinin dürüst yurttaşlardan tahsilatı ya da “malımı koruyamayan basiretsiz tüccarların cezası” kullanıcıya kesilemez.

Sanal Maliyetler Yaratılıyor

Tasarıyla kullanıcılara yeni yükler de getirilmektedir; sanki perakende satış hizmet maliyetinin dışındaymış gibi “faturalama ve müşteri hizmetleri maliyeti” eklenmektedir. Mevcut Tarifeler Yönetmeliği’nde perakende satış hizmeti “Perakende satış lisansına sahip şirketler tarafından, elektrik enerjisi ve/veya kapasite satımı dışında, tüketicilere sağlanan faturalama ve tahsilat gibi diğer hizmetleri” olarak tanımlanmaktadır. Yaratılan sanal maliyetlerle, farklı isimler altında, mükerrer tahsilatlarla elektrik kullanıcılarından dağıtım şirketlerine yeni kaynak aktarımı sağlanmak istenmektedir.

Görüldüğü gibi yargı kararları, EPDK kararları, kanun teklifleri, tasarıları havada uçuşmakta; enerji alanında yurttaşlardan, dağıtım şirketlerine, yarıdan, hükümete varıncaya kadar her kesim için bir kaos ortamı yaşanmaktadır. Bir an evvel dağıtım şirketlerinin kayıp ve kaçak oyunlarına son verilmelidir.

Söz konusu tasarı ve teklife ilişkin bu değerlendirmelerin 29 Ocak 2015 tarihinde basın açıklaması yoluyla kamuoyuna ileten EMO, “iktidarın yurttaşların mağduriyeti pahasına dağıtım şirketlerine el ayak olmasını” protesto ederek, “bu adaletsiz girişimlere karşı her türlü mücadeleyi sürdüreceğini” ilan etmiştir.

3 Yılda 13 Milyar Liralık Kayıp ve Kaçak Tahsilatı

EMO, 1 Ocak 2015 tarihli açıklamasında ise konuya ilişkin temel saptama ve önermelerini de şöyle sıralamıştır:

- Kayıp ve kaçak oranlarını indirecekleri söylemiyle elektrik dağıtım kurumlarını satan AKP hükümetleri, bugüne kadar EPDK ile birlikte yaptığı düzenlemelerle şirketlerin kayıp ve kaçak hedeflerini revize ederek, hedeflerin bile üzerinde yurttaşlardan haksız tahsilat yapmalarına olanak sağlamışlardır. En son açıklanan 2012 yılı verileri ve 3 aylık tarifelerdeki her bir kullanıcı grubu için ayrı belirlenen kayıp ve kaçak bedelleri esas alınarak, ortalama kilovat saat başına tahsil edilen kayıp ve kaçak bedeli hesaplanmış ve 2012 yılında 134.7 milyar kilovat saatlik tüketim üzerinden 3.5 milyar lira kayıp ve kaçak bedelinin yurttaşlardan şirketlere aktarıldığı tespit edilmiştir. 2013 yılında yüzde 1.5 tüketim artışı dikkate alınarak, yine abone gruplarına göre kayıp ve kaçak bedelleri esas alınıp yapılan hesaplamada ise 136.7 milyar kilovat saatlik tüketim üzerinden kayıp ve kaçak tahsilatının 5 milyar TL’ye ulaştığı görülmüştür. 2014 yılında yine tarife gruplarına göre kayıp ve kaçak bedelleri ortalaması dikkate alındığında yüzde 2’lik tüketim artışı tahminiyle kayıp ve kaçak bedelinin bu yıl da 5 milyar TL olacağı belirlenmiştir. Söz konusu düzenleme 3 yılda 13 milyar TL’ye ulaşan haksız kayıp ve kaçak bedeli tahsilatını garanti ettiği gibi, hem de kayıp ve kaçak hedeflerini her seferinde şirketlerle birlikte EPDK’nın yeniden belirlemesine dayanak kazandırmaktadır. Yani 3 yılda kayıp ve kaçak yoluyla şirketlere yurttaşlar üzerinden aktarılan 13 milyar TL, 18 dağıtım şirketinin özelleştirmeleri ile “övünülen” 12-13 milyar dolarlık satış rakamının yaklaşık yarısına işaret etmektedir. Özelleştirmenin “güzelliği” yurttaşlara değil, şirketleredir.

Yasal Olsa da Adaletsiz

- Öncelikle Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, “Elektrik enerjisinin nakli esnasında meydana gelen kayıp ile başka kişiler tarafından hırsızlanmak suretiyle kullanılan elektrik bedellerinin, kurallara uyan abonelerden tahsili yoluna gitmek hukuk devleti ve adalet düşünceleri ile bağdaşmamaktadır” saptamasını yapmıştır. Görüldüğü gibi karar; kayıp ve kaçak bedellerinin yasal dayanağı olmamasına değil; hukuka ve adalete uygun olmamasına dayanmaktadır. Yani yapılmak istenen adaletten uzak bir yasal düzenleme arayışıdır.

- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, mevcut uygulamanın kamu yararına aykırılığını net bir şekilde tespit etmiştir. Parasını her halükarda tahsil eden dağıtım şirketlerinin çağın teknik gelişmelerine ayak uydurmasına engel olduğu, kendi teknik alt ve üstyapısını yenileme ihtiyacının duyulmayacağı, elektriği hırsızlamak suretiyle kullanan kişilere karşı önlem alma ve takip etmek için gerekli girişimlerde bulunulmasının engelleneceği belirtilmiştir. Yani dağıtım şirketlerine her durumda kar ettirme üzerine kurulu bu sistemde kamu yararı bulunmamaktadır.

Kaçak Kullanım Maliyet Unsuru Kabul Edilemez

- Kayıp ve kaçak bedellerinin özelleştirme öncesinde de tarifelere yansıtıldığı belirtilerek, bu bedelin maliyet unsuru olarak kabul edilmesi düşünülemez. Kamu elindeyken kayıp ve kaçığın tarifelerle tüketicilerden tahsil edilmesi kararı “vergi salma” benzeri bir karar olarak siyasi iradenin tercihi olabilir. Ancak serbestleştirilmiş bir piyasada hırsızlığın bedelinin dürüst yurttaşlardan tahsilatı söz konusu olamaz. Serbest piyasada hırsızlığa karşı tek sistem olarak “sigorta” uygulaması ya da şirket sahibinin sorumluluğu esastır. Kaldı ki bu uygulamanın devamı Yargıtay kararında belirtildiği gibi özelleştirmelerin temel gerekçelerinden olan kayıp ve kaçakların en aza indirilmesi iddiasıyla çelişmektedir.

Kayıp ve Kaçak Denetimsiz

- Özelleştirmelerle birlikte kayıp-kaçak oranlarının gerçekte ne kadar olduğu da bilinemez hale gelmiştir. Şirketlerin talepleri üzerine önce genel olarak daha sonra bazı bölgeler bazında hedef kayıp-kaçak oranları sürekli olarak yükseltilmiştir. Gerçekleşen kayıp-kaçak oranları ise dağıtım şirketleri tarafından bilinmekte, kamuoyuna net bir bilgi verilmediği gibi, bu alanda sağlıklı bir denetim ortamı da bulunmamaktadır. 2013 yılı için gerçekleştiği ifade edilen yüzde 17.92 oranındaki ortalama kayıp-kaçak miktarının, gerçekte ne kadar olduğunun kamusal bir denetim ve tespitle ortaya konulması zorunludur.

- İletim ve dağıtım altyapısında meydana gelen teknik kayıpların en aza düşürülmesi için teknolojik yatırımların, bakım-onarım çalışmalarının yerinde, zamanında, tekniğine uygun ve ehil personel eliyle yapılması sağlanmalıdır. Vatandaşların kaçak kullanımlarının engellenmesi amacıyla denetim mekanizması geliştirilmesi, kaçak kullanımın ortadan kalkması için dağıtım şirketlerinin gerekli tedbirleri alması sağlanmalıdır. Burada devlete düşen kayıp ve kaçak kullanımın sosyoekonomik boyutunu dikkate alarak “sosyal devlet” kapsamında elektriğin temel bir insani hak olduğu gerçeğinden hareket ederek çözümler üretmektir. ■